

Eindadvies Onderwijs2032: kansen voor cultuureducatie

24 januari 2016, lange versie

Met het eindadvies van het Platform Onderwijs2032¹ dat op 23 januari gepresenteerd werd door Paul Schnabel is een jaar na het verschijnen van de strategische verkenning van het LKCA, *Cultuur in de kanteling*², richting gegeven aan een aantal van de daarin genoemde dilemma's waarin het gaat om de toekomst van cultuureducatie.

Het eindadvies van het Platform komt grotendeels overeen met het eerder in oktober 2015 verschenen Hoofdlijnavvies³, met vooral verduidelijkingen en een aantal aanscherpingen, ook op het gebied van cultuureducatie. De visie van het Platform start met de kenmerken van wat in haar ogen toekomst gericht onderwijs moet zijn: in algemene zin moet een leerling kennis en vaardigheden ontwikkelen door creativiteit en nieuwsgierigheid in te zetten, zijn persoonlijkheid vormen, om leren gaan met vrijheid en verantwoordelijkheden, en over grenzen heen leren kijken. Meer specifiek moet de leerlingen de kansen van de digitale wereld leren benutten en behoort het onderwijs voor de leerling betekenisvol op maat zijn. Leerlingen worden op deze manier 'vaardig, waardig en aardig'.

Voor de creatieve ontwikkeling wordt door het Platform nadrukkelijk verwezen naar cultuuronderwijs en de verschillende kunstdisciplines⁴. Zij is van mening dat hier ruim aandacht voor moet zijn. Onder creatieve ontwikkeling wordt verstaan dat leerlingen uitdrukking leren geven aan hun gevoelens, creativiteit en opvattingen om zo hun creatieve vermogens te ontwikkelen, hun zelfvertrouwen en zelfbeeld te versterken en zich met anderen te kunnen verbinden.

Het Platform stelt voor om tot een samenhangend kerncurriculum te komen voor primair en voortgezet onderwijs, bestaande uit een vaste basis van kennis en vaardigheden die iedere leerling moet leren beheersen. Met het begrip curriculum worden de landelijk vastgelegde kerndoelen, eindtermen en referentieniveaus bedoeld, die in de ogen van het Platform aangescherpt en verduidelijkt moeten worden om te komen tot een doorlopende lijn in het fundamenteel onderwijs.

In dat kerncurriculum moet een beter evenwicht komen tussen de drie doelen van het onderwijs dan nu het geval is: kennisontwikkeling, persoonsvorming en maatschappelijke toerus-

- 1 <http://onsonderwijs2032.nl/wp-content/uploads/2016/01/Ons-Onderwijs2032-Eindadvies-januari-2016.pdf>
- 2 http://www.lkca.nl/~media/downloads/publicaties/2015/cultuur_in_de_kanteling.pdf
- 3 <http://onsonderwijs2032.nl/wp-content/uploads/2015/09/Hoofdlijn-advies-Een-voorstel-Onderwijs2032.pdf>
- 4 Eindadvies, p. 27

ting. Door de kern duidelijker af te bakenen ontstaat hiernaast ruimte voor verdieping en verbreding op basis van de keuze van de school. Deze ruimte kan door scholen, nadrukkelijker dan nu het geval is, ingezet worden voor hun profilering, bijvoorbeeld als cultuurschool in het primair of voortgezet onderwijs.

Tot het kerncurriculum rekt het advies de volgende kennis en vaardigheden: Nederlands, Engels, rekenen en wiskunde, digitale geletterdheid, burgerschap, kennis van de wereld, en vakoverstijgende vaardigheden. Deze basiskennis en vaardigheden worden door leerlingen op een diepgaande manier aangeleerd. Het onderdeel kennis van de wereld is daarbij opgedeeld in drie interdisciplinaire kennisdomeinen: mens en maatschappij, natuur en technologie, en taal en cultuur.

Naast de verbindingen die mogelijk zijn met de vakken uit het kerncurriculum (Nederlands, Engels, digitale geletterdheid (o.a. mediawijsheid) en burgerschap) komt cultuureducatie nadrukkelijk naar voren in het interdisciplinaire kennisdomein taal en cultuur. Het Platform zegt hier letterlijk over: 'Cultuur bepaalt in hoge mate wat we maken en doen, hoe we betekenis geven aan de werkelijkheid en hoe we met elkaar omgaan en communiceren. In dit domein gaat het om de rol en de betekenis van cultuur in de samenleving. Leerlingen krijgen inzicht in hun eigen cultuur en hoe die tot uitdrukking komt in taal en kunst. Ze maken kennis met kunstzinnige elementen zoals literatuur, muziek, cultureel erfgoed, theater en beeldende kunst en leren hierop te reflecteren en er (vanuit eigen verbeelding) aan bij te dragen. Ook leren ze over cultuuruitingen in andere landen. Kennismaking met religie, als aspect van cultuur, behoort ook tot dit domein.'⁵

Cultuureducatie wordt hiermee nadrukkelijk gepositioneerd als onderdeel van het kerncurriculum van het onderwijs, naast vakken als Nederlands, Engels en rekenen. De richting die gegeven wordt voor de invulling sluit in belangrijke mate aan op de lijn die eerder vanuit het LKCA geschetst is in de *Visie op cultuureducatie in het funderend onderwijs*⁶: in het primair onderwijs focus op de kern van cultuureducatie en kennismaking met de verschillende kunstdisciplines, en in het voortgezet onderwijs verdere ontwikkeling binnen de verschillende disciplines. Ook komt de verbinding die het LKCA ziet van het culturele domein met andere vakgebieden terug in dit advies van het Platform.

Naast het kerncurriculum moeten scholen kiezen voor een ambitieuze verdieping en verbreding, die niet geheel vrijblijvend is en in alle leerjaren plaats dient te vinden. Verdieping betekent dat een leerling dieper ingaat op één of meer onderwerpen uit de vaste basis, en verbreding houdt in dat een leerling kennis en vaardigheden aangeboden krijgt die aanvullend zijn op de vaste basis. Dit aanbod moet aansluiten op de interesse van de leerling en het vervolgonderwijs. Aan scholen die zich willen profileren in één of meer kunstdisciplines, of nog breder als cultuurprofielschool in het primair of voortgezet onderwijs, wordt hiermee alle ruimte geboden. Het geeft hen ook meer mogelijkheden samen te werken met culturele partners in de

5 Eindadvies, p. 38

6 http://www.lkca.nl/~media/downloads/publicaties/2015/visie_op_cultuureducatie_in_het_funderend_onderwijs%20spread.pdf

(directe) omgeving. Maar dat geldt omgekeerd ook voor scholen die naast de kern van het domein taal & cultuur geen aanvullende aandacht aan cultuureducatie willen schenken. Scherper dan nu zullen scholen hun keuzes moeten maken en hun profiel bepalen.

De in *Cultuur in de kanteling* geschetste kwestie of cultuureducatie meer als aparte vakken of als geïntegreerd curriculum aangeboden moet worden wordt door het Platform dus ten gunste van de tweede in gevuld waar het gaat om het kerncurriculum. Maar de school kan aanvullend een keuze maken om verder en diepgaander in te gaan op afzonderlijke vakken. Ook de kwestie of cultuuronderwijs voor iedereen moet zijn of voor wie wil wordt via dezelfde dubbele in-steek beantwoord: voor iedereen een algemene basis, en verdieping op scholen die kiezen voor cultuuronderwijs als verdiepend aanbod.

Het Platform realiseert zich dat er een aantal voorwaarden zijn om een dergelijke opzet van het funderend onderwijs mogelijk te maken. Een belangrijke voorwaarde is de herijking van kerndoelen en eindtermen, die concreter dan nu uitgewerkt dienen te worden en landelijk vastgelegd dienen te worden. Het kerncurriculum geeft op die manier docenten richting en houvast om tot samenhangend onderwijs te kunnen komen. Dit kerncurriculum moet concreet en tot de kern beperkt zijn, de doorlopende leerlijn versterken, niveaudifferentiatie en een samenhangend aanbod kennen. Voor het verdiepende deel zouden naast het kerncurriculum voorbeeldmatige, niet-verplichte leerlijnen ontwikkeld kunnen worden om scholen en docenten te ondersteunen. Ook de toetsing moet aangepast worden met niet alleen aandacht voor wat meetbaar is, maar ook voor wat 'merkbaar' is. Voor cultuureducatie is dit een belangrijke ontwikkeling omdat daarmee meer aandacht voor proces en portfolio-ontwikkeling is, en waarbij de gepresenteerde 'resultaten' vooral ook bedoeld zijn als reflectie- en ontwikkelmoment en niet als 'afrekenmoment'.

Dit alles vraagt om investeringen in de professionele ontwikkeling en samenwerking, met opleidingen die leraren opleiden voor de toekomst, en meer samenhang in het onderwijssysteem. Binnen de opleidingen kan dan meer gewerkt worden met de inzet van specialismen, zoals voor cultuureducatie. Nadrukkelijk wordt ook gekeken naar een goede samenwerking tussen de vele partijen die betrokken zijn bij de inhoud van het onderwijs, waarmee zeker ook de culturele partners en instellingen rond de school bedoeld worden. Ook vraagt dit om een goede aansluiting tussen de binnen- en buitenschoolse cultuureducatie.

In een reactie geeft staatssecretaris Dekker aan⁷ dat er met het advies een solide basis vormt om te komen tot een kerncurriculum. Anders dan voorheen zal de vernieuwing niet per vakgebied, onderwijssector of schoolsoort plaats gaan vinden, maar in samenhang. Eerst moet uitgedacht worden hoe het geheel er uit moet komen te zien voordat begonnen kan worden met de vernieuwing van vakken of lossen onderwerpen. Het ministerie zal daarom een Ontwerpteam²⁰³² samenstellen dat een integraal ontwerp dient te maken van het nieuwe curriculum voor het primair onderwijs, het (voortgezet) speciaal onderwijs en het voortgezet onderwijs. Eind 2016 dient het ontwerp van het curriculum af te zijn zodat begin 2017 gestart kan wor-

7 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/01/23/kamerbrief-met-beleidsreactie-op-het-advies-van-het-platform-onderwijs2032>

den met de uitwerking van het ontwerp naar concrete, vernieuwde onderwijsdoelen. In de loop van 2017 moet dan een begin gemaakt worden met de voorbereiding van de realisatiefase.

Het ontwerpteam zal samengesteld worden met voornamelijk mensen uit de onderwijspraktijk. Onder regie van het ontwerpteam zullen er ook leerlabs ingericht worden samen met relevante partijen, zoals culturele instellingen. Het LKCA meldt zich graag aan voor het leerlab rond cultuureducatie, hopelijk samen met organisaties als de Vereniging Cultuurprofiel scholen (VCPS).

Al met al biedt het eindadvies een stevige basis voor de verdere uitwerking van cultuureducatie in het funderend onderwijs en ruimte voor culturele instellingen en aanbieders om te zorgen voor een rijke leeromgeving. Dat vraagt wel om een alerte betrokkenheid bij de verdere ontwikkeling van het kerncurriculum en de nader uitgewerkte leerlijnen. En hoewel er hier en daar al wel een verwijzing is gekomen naar verbinding met het voor- en naschoolse domein en de kennis en ervaring die daar opgedaan wordt, is het jammer dat de schoolstructuur zelf met de schoolduur en schooltijden nergens genoemd wordt als randvoorwaarde die nader onderzoek behoeft. Dat is een groot gemis in een verder uitgebalanceerd advies dat op andere terreinen in haar randvoorwaardelijkheid al wel verder durfde te kijken.